

De scholierencanon op internet

Uittrekselsites en hun invloed op leesgedrag

Was vroeger het uittrekselboek de meest gehanteerde hulp door leerlingen bij het literatuuronderwijs in de bovenbouw havo/vwo, tegenwoordig kunnen leerlingen terecht op allerlei internetsites met uittreksels en boekverslagen. Belangrijkste verschil tussen de twee is dat de uittrekselboeken altijd door professionals geschreven zijn en dat de internetsites uittreksels en boekverslagen bevatten die over het algemeen geschreven en aangeleverd zijn door leerlingen zelf. ‘Voor en door leerlingen’, staat er dan ook op de meeste sites. In het kader van het thema van deze Tsjip/letteren deed ik een klein onderzoek naar dit soort internetsites met als doel een globaal beeld te geven welke sites er zoal zijn, wat voor criteria de makers hanteren en of zij bepalen wat leerlingen lezen en daarmee dus eventueel canoniserend werken.

Martijn Nicolaas

Uittrekselsites zijn een groot succes op internet. Niet alleen docenten merken dat als ze weer eens een boekverslag onder ogen krijgen waarvan ze vermoeden dat het niet door de leerling geschreven is wiens naam erboven staat. De drie grootste sites trekken grote aantallen bezoekers per dag: www.scholieren.com bijvoorbeeld 40.000, www.collegenet.nl 10.000 en www.samenvattingen.nl 6000. Naast deze drie zijn er nog een heleboel kleinere sites die uittreksels en verslagen aanbieden, zoals www.verslagen.com, www.leerlingen.com, www.leesdosier.com en www.boekverslag.nl. Deze uittrekselsites kun je grofweg onderverdelen in twee groepen:

- 1 algemene scholierensites die naast dating, chat en informatie op het gebied van film, muziek, uitgaan en

ringtones ook hulp bij huiswerk aanbieden waaronder boekverslagen;

- 2 specifieke sites gericht op uittreksels, samenvattingen en verslagen. Tot de eerste soort behoren bijvoorbeeld scholieren.com en leerlingen.com, tot de tweede behoren samenvattingen.nl, collegenet.nl en leesdossier.com.

Deze laatste is gemaakt door een docent en bevat ook leesautobiografieën, (thema)opdrachten, leestips en uitleg over bronvermeldingen. Ik had gesprekken met de makers van de drie grootste sites: scholieren.com, samenvattingen.nl en collegenet.nl.

Criteria

Sjoerd Huyg van samenvattingen.nl zegt in principe geen criteria te hante-

ren voor het plaatsen van de aangeleverde boekverslagen, ‘of je moet het wel erg bont maken.’

Bij scholieren.com hanteren ze die wel. Jon Geerars van die site zegt hierover:

‘We kijken globaal naar de inhoud: is het geen onzin, is het niet gejat, en naar de kwaliteit: spelling, lengte, volledigheid. Daarbij geven we voorrang aan titels waar we nog weinig van hebben, *De aanslag* of *Het gouden ei* worden dus veel weggegooid.’

Ook bij collegenet.nl wordt niet alles zomaar geplaatst: elk boekverslag wordt gecontroleerd door studenten of docenten en deze voegen vaak ook dingen toe, zoals biografische gegevens of het plaatsen van het boek in de tijd. Hierdoor ontstaan tamelijk uitgebreide boekverslagen. Josefien van Galen, manager internetunit bij Malmberg, eigenaar van collegenet.nl: ‘Wij willen proberen ervoor te zorgen dat leerlingen geen onzin voorgeschoteld krijgen’.

Toch glipt er af en toe wel wat door de mazen van het net, want als ik willekeurig wat boekverslagen lees op de verschillende sites, kom ik hier en daar wat foutjes tegen. Foutjes in jaartallen, titels, op zich niet heel erg en bovendien verwaarloosbaar. Sommige verslagen zijn ook wel erg kort en anderen weer zo uitgebreid dat ik me afvraag wat het lezen van het boek nog toe kan voegen voor leerlingen. Je kunt ook zo veel meningen bij elkaar sprokkelen,

dat je ook daarmee een heel eind komt zonder het boek te lezen. Maar de sites waarschuwen zelf wel. Onder elk boekverslag op *scholieren.com* staat: 'Belangrijk! Dit verslag is bedoeld als naslagwerk. Lever nooit verslagen van internet zomaar bij je leraar in, tenzij hier om gevraagd wordt. Je bent zelf verantwoordelijk voor de gevolgen van dit soort fraude.' De sites bevatten veel, erg veel uittreksels en boekverslagen. Van sommige

boeken zijn er meer dan vijftig verschillende boekverslagen. Om wat voorbeelden te geven: *scholieren.com* heeft 116 uittreksels van *De aanslag*, *collegen.nl* heeft er 73 van *Het gouden ei* en *samenvattingen.nl* bezit 54 keer *Isabelle*. Rekening houden met de bestaande canon is voor de makers van de sites dan ook geen enkel probleem: er wordt zoveel aangeleverd door leerlingen, alle belangrijke boeken zitten daar wel bij, van *Beatrijs* tot *Mystiek*

lichaam, van *Gijsbreght van Aemstel* tot *Eerst grijs dan wit dan blauw*, van *Max Havelaar* tot *Publieke werken*.

De sites maken zich echter niet helemaal afhankelijk van wat er door leerlingen ingestuurd wordt. Op *scholieren.com* kunnen verzoekjes geplaatst worden: leerlingen kunnen vragen naar een uittreksel of boekverslag dat nog niet op de site aanwezig is. *Collegen.nl* gaat verder en laat ook actief uittreksels schrijven van nieuwe boeken door docenten en studenten die voor de site werken. Dit moeten dan wel boeken zijn, waarvan de redactie denkt dat het populaire boeken kunnen worden, zoals het afgelopen jaar de nieuwe *Connie Palmen*.

Om een idee te krijgen wat populaire titels zijn op de uittrekselsites, heb ik in dit artikel de top-vijf van twee sites overgenomen. Wat opvalt is de aanwezigheid van Anke de Vries en Carry Slee, waaruit blijkt dat leerlingen van basisvorming en vmbo ook in groten getale gebruik maken van de sites. Maar dat is natuurlijk niet vreemd.

Invloed

Wat is nu de invloed van deze sites? Sturen ze het leesgedrag van leerlingen? Je zou zeggen dat door dergelijke sites populaire boeken alleen maar nog populairder worden. Maar aan de andere kant is een boek nu eenmaal populair omdat het blijkbaar beantwoordt aan eisen die de gemiddelde leerling aan een boek stelt: dun, spannend en niet te moeilijk van taal en stijl. Wat dat betreft zou je kunnen zeggen dat er in de loop van tijd een 'scholieren-canon' is ontstaan waar boeken als *Het gouden ei*, *De aanslag*, *De kleine blonde dood* en *Isabelle* toe behoren, die niet sterk verandert.

De geïnterviewden beamen het bestaan van een soort scholierencanon, dat valt ook op te maken uit het feit dat de top-tien van meest opgevraagde uittreksels

al vijf jaar hetzelfde is. Maar of zij die met hun sites kunnen beïnvloeden, is maar zeer de vraag. Geerars: 'Ik denk niet dat de site die rol heeft, of misschien marginaal. In het geval van *Het gouden ei* was het al een populair boek, nog voordat er veel uittreksels op internet waren. Waarom een boek hoog scoort, daar kan ik alleen maar naar gissen. Ik zou denken dat docenten en medescholieren daar de grootste invloed op uitoefenen. Of misschien ligt het aan de dikte van het boek, of aan de cover, of wordt het gehypet, wie zal het zeggen.'

De makers van de sites bagatelliseren hun invloed op het leesgedrag dan ook. Huyg ziet geen verband tussen zijn site en het leesgedrag van leerlingen: 'Die lijst met populaire titels bestaat altijd wel en een boek komt daar in de eerste plaats op omdat het geschikt is voor scholieren: het is dun, spannend en makkelijk.'

Van Galen is dezelfde mening toegedaan en vindt dat de site niet meer of minder bepaalt wat leerlingen lezen dan dat docenten dat doen. Docenten zijn nog altijd de meest sturende factor. Geerars: 'We proberen scholieren wel op weg te helpen om een goede keuze te maken door bijvoorbeeld literatuurlijsten aan te bieden. Maar die lijsten hebben we gewoon van docenten Nederlands, dus wat dat betreft bieden we niks nieuws.'

Sturend

Collegenet.nl kan wel sturend zijn door de door docenten aangeklede, uitgebreide boekverslagen. Van Galen merkt dat deze boekverslagen veel vaker geraadpleegd worden dan de 'kale' boekverslagen. Huyg maakt een vergelijkbare opmerking als hij zegt dat de invloed van zijn site is dat leerlingen die er gebruik van maken meer uit de boeken zullen halen. Dat is natuurlijk ook de manier waarop docenten vinden dat uittreksels en boekverslagen van anderen gebruikt zouden moeten worden: niet in plaats van het boek, maar naast het boek. Wat daarnaast invloed heeft op de boekenkeuze van leerlingen, volgens Van Galen, zijn boekverfilmingen (zoals nu van *De tweeling*) en de zogenaamde Lijsters en Boektoppers, de goedkope pocketreeksen van Wolters-Noordhof en Malmberg die scholieren elk jaar aangeboden krijgen. Huyg merkt dit ook duidelijk op zijn site. Als de nieuwe Lijsters uitkomen, stijgen de desbetreffende titels in de top-150 van meest geraadpleegde titels.

Het lijkt er dus op dat de uittrekselsites gewoon de rol overgenomen hebben van de uittrekselboeken en daarmee dus de nieuwe plek geworden zijn waar de scholierencanon zich manifesteert. Die scholierencanon manifesteert zich wel heel wat duidelijker op de sites, gezien de enorme aantallen

uittreksels en boekverslagen van sommige titels. Er zijn, in tegenstelling tot de situatie vroeger, veel meer uittreksels en boekverslagen om uit te kiezen. Dat kan aan de ene kant positief werken: leerlingen worden met veel verschillende meningen geconfronteerd en zullen meer over de boeken te weten komen. Maar aan de andere kant zal het ook luiheid in de hand kunnen werken en de kans op fraude vergroten.

Martijn Nicolaas was zeven jaar docent Nederlands en CKV-1 op het Haags Montessori Lyceum. Hij werkt nu bij Stichting Lezen. ■

Top vijf samenvattingen.nl

- 1 Tim Krabbé, *Het gouden ei*
- 2 Harry Mulisch, *De aanslag*
- 3 Anke de Vries, *Blauwe plekken*
- 4 Jan Wolkers, *Turks fruit*
- 5 Carry Slee, *Afblijven*

Top vijf scholieren.com

- 1 Karel Glastra van Loon, *De passievrucht*
- 2 Tim Krabbé, *Het gouden ei*
- 3 Harry Mulisch, *De aanslag*
- 4 Boudewijn Büch, *De kleine blonde dood*
- 5 Carry Slee, *Afblijven*